

Стратегічне управління вирішенням проблемних ситуацій у прикордонному регіоні (на прикладі Харківської області)

Белікова Надія Володимирівна,

учений секретар, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку
НАН України, професор кафедри менеджменту, логістики та інновацій,
ХНЕУ ім. С. Кузнеця (м. Харків, Україна),
e-mail: nadezdabelikova@gmail.com

Харківська область є одним з найбільш постраждалих регіонів внаслідок російської агресії. До війни економіка регіону мала достатньо високий рівень розвитку, це було зумовлено як її відносно вигідним географічним розташуванням (що після 2014 р. стало не-доліком та гальмувало соціально-економічний розвиток), розвиненим кадровим та науково-освітнім потенціалом, а також достатньою забезпеченістю набором власних сировинних ресурсів, які дозволяли розвивати паливно-енергетичну, хімічну промисловість, скляне і фарфоро-фаянсове виробництво, виробництво будматеріалів та інші види економічної діяльності. Слід підкреслити, що наведені переваги Харківської області повною мірою можна було реалізувати лише за умови стабільного функціонування економіки країни в цілому та відсутності воєнного конфлікту.

Тому стратегічне управління вирішенням проблемних ситуацій у цьому регіоні має спиратися на наявний та вцілілий соціально-економічний потенціал. Наприклад, економіко-географічний простір Харківської області можна умовно поділити на три промислових райони: Центральний, Східно-Харківський і Південно-Харківський. Центральний промисловий район, до якого належать м. Харків та прилеглі до нього території, характеризується високим рівнем спеціалізації і концентрації промисловості, значною кількістю наукових центрів та освітніх закладів, що сприяє досягненню високого рівня

кваліфікації робочої сили та створює стимули для інноваційної активності підприємств. В Центральному промисловому районі Харківської області існував комплекс енергетичного, електротехнічного, транспортного і сільськогосподарського машинобудування. Східно-Харківський район зосереджений навколо Куп'янська. Основними галузями промисловості є транспортне та сільгоспмашинобудування. В цьому районі розвинені харчова і легка промисловість, виробництво будматеріалів і устаткування для цукрової промисловості. Південно-Харківський район має великі газові родовища, а саме Шибелинське, Єфремівське, Крестищенське та інші. Міста району спеціалізуються на машинобудуванні, хімічній промисловості і виробництві будматеріалів [1]. Отже, промисловість Харківської області до війни була представлена потужними комплексами у таких містах, як Балаклія (зокрема виробництво цементу та будівельних матеріалів), Ізюм (приладобудування, оптика), Зміїв (виробництво електроенергії), Лозова (ковальсько-механічний завод), Куп'янськ (харчова промисловість, в т.ч. молокопереробка, цукровий завод), Чугуїв (машинобудування та металообробка). Підприємства переробної та харчової промисловості Харківської області до війни орієнтувалися переважно на продукцію місцевого сільського господарства.

Частина територіальних громад Харківської області з 24 лютого опинилася під окупацією. Хроніка подій була такою. На початку вторгнення були окуповані великі промислово розвинені міста Харківської області: м. Куп'янськ (27.02.2022), м. Балаклія (03.03.2022), м. Ізюм (08.03.2022). У березні 2022 р. була захоплена також Великобурлуцька селищна громада. У вересні 2022 року Збройні сили України провели великий контрнаступ на балаклійському напрямку, звільнивши прилеглі населені пункти та передмістя.

Збитки та шкода, заподіяні економічній та соціальній сфері України в цілому та Харківської області, є значними. За оцінками експертів «росія заплатить», загальні прямі збитки українського бізнесу за 2022 р. становлять 13 млрд дол., непрямі втрати – ще 33,1 млрд дол.;

Секція 1. Проблеми стратегічного управління конкурентоспроможністю на основі інновацій

розмір коштів, необхідних для відновлення економічної активності підприємств становить 24,9 млрд дол. [2; 3].

Що стосується Харківської області, на її території знаходиться 13 % від загальної кількості зруйнованих і пошкоджених підприємств. Зокрема, внаслідок бойових дій в Харківській області зруйновані декілька великих підприємств, відновлення яких поки ще неможливо (табл. 1).

Таблиця 1

Деякі зруйновані та пошкоджені підприємства Харківської області

Назва підприємства	Інформація щодо пошкодження та перспектив відновлення
1	2
Малороганський молочний завод	Пошкоджений внаслідок окупації, відновлення можливе
Куп'янський молочно-консервний завод	Перебував під окупацією, відновлення можливе
Фермерське господарство Агромол	Зруйнована одна з ферм, відновлення можливе
Балаклійський молочний завод	Великі пошкодження та руйнування через війну, відновлення поки неможливо або недоцільне.
Балаклійський ремонтний завод, входить до складу «Укроборонпрому»	Пошкоджений внаслідок бойових дій, територія заводу та навколо нього замінована та посипана касетними бомбами. Відновлення потребуватиме значних коштів
Балаклійський цементний завод	Пошкоджений внаслідок бойових дій, відновлення наразі недоцільне внаслідок енергоємної технології, що дозволяла отримувати цемент високої якості, але потребувала великого споживання газу. Відновлення можливе після переходу на іншу технологію виробництва
Хенкель Баутехнік (Україна)	Пошкоджено основні елементи, вузли обладнання та електроніка, що відповідає за виробничий процес. Відновлення роботи можливе протягом півроку
Газопромислове управління «Шебелинкагазвидобування»	Відбулося незначне скорочення видобутку, відновлення роботи та нарощування обсягів вже відбувається

1	2
Окремі об'єкти інфраструктурних мереж м. Харкова (20 км магістральних трубопроводів, 44 котельні, ТЕЦ-3, 46 центральних, 7 індивідуальних теплових пунктів, 3 насосні станції)	Відновлення фінансується з міського та державного бюджетів, планується реалізація «Проекту розвитку міської інфраструктури-2» спільно з Міжнародним банком реконструкції та розвитку

Джерело: узагальнено автором

Незважаючи на значне скорочення економічної активності бізнесу, виїзд населення та релокацію частини підприємств, фінансова система Харківської області продовжує функціонувати. Проблемні ситуації, що виникають у територіальних громадах, залежать від близькості розташування громади до лінії фронту. В північних громадах, зокрема Золочівській, рівень виконання бюджетних планів складає 50–60 %, у віддалених від лінії бойових дій громадах ситуація краща. Наприклад, Наталинська громада, яка і в мирний час була досить потужною, не втратила своєї потужності навіть зараз. Вона є відносно безпечною, і план по доходах виконується на 120 % [4].

Отже, стратегічне управління вирішенням проблемних ситуацій в регіональному розвитку прикордонних регіонів, що найбільше постраждали внаслідок війни, має базуватися на комплексному підході до структуризації напрямів утворення проблем (утворених як у довоєнному періоді, так і під час війни) з орієнтацією на людиноцентричне економічне відновлення [5], оцінюванні загальної динаміки та спрямованості соціально-економічного розвитку та формування стратегічних пріоритетів відновлення у перспективі.

Література

1. Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік. Харків : ХарківОДА, 2020. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/431/43045/files/1%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C%20>

Секція 1. Проблеми стратегічного управління конкурентоспроможністю на основі інновацій

.....

%D1%8D2.pdf

2. Семигуліна І. Б., Ярошенко І. В., Полякова О. Ю., Іванова О. Ю. Класифікація територіальних громад в Україні як інструментарій результативного публічного управління просторовим розвитком. *Проблеми економіки*. 2023. № 2. С. 129–140.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-129-140>

3. Горюнов Д. Втрати українського бізнесу від війни. URL: <https://ces.org.ua/vtraty-ukrains-koho-biznesu-vid-viyny/>

4. Дефіцит коштів і перевиконання планів: як впливає війна на економіку громад Харківщини. URL: <https://suspilne.media/284175-deficit-kostiv-i-perevikonanna-planiv-ak-vplivae-vijna-na-ekonomiku-gromad-harkivsini/>

5. People-centered economic development – Economics for Humanity. URL: <http://wp.p-ced.org/>

Тези надійшли до редакції 29.10.2024 р.

